

L'ANTIGA *IESSO*: SEQÜÈNCIA EVOLUTIVA CONSTATADA A L'EXCAVACIÓ DEL CAMP PRIMER.

JOSEP GUITART i DURAN

La recerca arqueològica de la ciutat romana de Iesso, a la actual vila de Guissona, comarca de la Segarra, iniciada fa seixanta anys (Colominas, 1941), ha anat prenent alè els darrers decennis (Guitart-Prevosti, 1982; Garcés *et alii*, 1989), i comença ja a fructificar, permetent avenços substancials en el coneixement de les característiques i cronologies bàsiques de la ciutat, i en la interpretació de la seva significació històrica en el context del procés de romanització de la Catalunya interior (Pera, 1993, 1 i 2; Guitart-Pera, 1994 i 1995).

D'altra banda, els diversos treballs arqueològics han posat de manifest que estem davant d'una de les poques ciutats romanes de Catalunya que no té totalment sobreposada una ciutat actual, i per tant conserva àmplies possibilitats d'excavació en extensió i d'aprofitament sociocultural com a parc arqueològic a l'aire lliure. També en aquest aspecte, sembla que les perspectives auguren que el jaciment podrà tenir en els propers anys un tractament adequat a la seva importància i a les seves potencialitats en tots els aspectes.

En aquesta comunicació, que afegim al merescut homenatge que l'Institut d'Estudis Gironins tributa al Dr. Pere de Palol, volem presentar alguns resultats de la intervenció arqueològica portada a terme darrerament al jaciment, a manera d'avançament de l'estudi exhaustiu i ampli que estem preparant.

Aquesta intervenció ha consistit en l'excavació d'una àrea d'uns 500 m² situada a la zona nord de la ciutat, en una de les parcel·les del futur parc arqueològic de Guissona, la primera adquirida per l'administració (fig. 1).

Un dels objectius bàsics d'aquesta intervenció era l'estudi de l'evolució d'aquesta part de la Iesso romana mitjançant l'anàlisi estratigràfica de les diverses superposicions que, eventualment, podien haver-se produït a la zona des dels moments inicials de la ciutat.

El resultat obtingut ha estat força satisfactori, ja que l'excavació ens ha permès detectar diverses fases constructives que ens il·lustren l'evolució d'un dels barris de la Iesso antiga, un barri situat prop de la muralla que delimitava l'espai urbà de la ciutat (fig. 2). És precisament aquesta evolució, la que volem sintetitzar en aquesta comunicació, ressenyant-ne les fases principals i avançant una aproximació cronològica per a cadascuna d'elles:

Fase 1: correspon al moment anterior que es comencessin a aixecar les primeres edificacions a l'àrea compresa per la nostra intervenció. L'excavació ens ha posat al descobert unes fosses circulars, de diàmetre entre 2'30 i 2'50 m², excavades a la roca, al fons de les quals hi havia dipositades diverses àmfores trencades i alguna altra peça ceràmica. En una de les fosses, hi trobarem també un individu adult inhumat, però en una posició atípica, més pròpia d'un cadàver llançat a la fossa que no pas d'un enterrament acurat. Damunt d'aquestes àmfores, la fossa havia estat reomplerta amb terra, formant un estrat pràcticament estèril, i a sobre hi observarem vestigis clars d'una activitat segurament ritual i hi recollirem també abundants fragments d'àmfora i d'algun vas de ceràmica gairebé sencer.

La ceràmica i sobretot la tipologia de les àmfores, la major part de procedència itàlica, permeten datar aquests dipòsits amb força precisió a l'entorn de l'any 100 a.C.

És probable que estiguem en presència d'un ritu en què el vi degué tenir un paper important, i que possiblement haguem de relacionar amb els ritus fundacionals de la ciutat. En qualsevol cas, però, ens manca per ara una interpretació plausible per explicar la presència d'una inhumació en una d'aquestes fosses.

Fase 2: primers decennis del segle I a.C. És la fase constructiva més antiga i també la més poc documentada, ja que les construccions d'aquest moment van ser desmuntades en bona part en el període següent. Es conserven només les restes d'alguns murs, suficients, però, per donar constància de l'ocupació de la zona ja en els primers anys després de la fundació de Iesso.

Fase 3: segon quart del segle I a.C. (fig. 3). Es construeixen una sèrie

de cases que constitueixen sens dubte un barri d'habitacions més aviat modestes, però ben organitzades i amb certes comoditats. No hem pogut veure cap d'aquestes cases en la seva totalitat, ja que totes s'estenien cap a fora de l'àrea excavada, excepte una que quedava coberta en part per paviments d'*opus signinum* corresponents a les fases posteriors. Malgrat tot, per les restes observades d'aquesta última, podem deduir que segurament tindria una superfície en planta d'uns 70 m².

Un aspecte remarcable és que les diverses cases d'aquest barri presenten dues orientacions diferenciades que difereixen de prop de 45°, produïdes pel fet que unes, les situades més a ponent, segueixen l'orientació del *cardo maximus*, que va ser documentat a la zona de la porta nord del recinte emmurallat (Garcés *et alii*, 1989, p. 113) i que coincideix amb l'orientació de la major part de restes constructives trobades en els diversos punts de la ciutat on s'ha pogut intervenir, i les altres, en canvi, s'adapten a l'orientació del tram de muralla proper, segurament per aprofitar millor l'illa triangular configurada per la confluència de la muralla i el seu *intervallum* amb la planta ortogonal aplicada a l'ordenació urbanística de la ciutat. A l'interior d'aquesta illa sembla que hi hauria una sèrie de carrers secundaris de poca amplada, que comunicarien les cases entre elles i hi donarien accés des dels carrers principals. A la zona excavada hem documentat l'extrem d'un d'aquests carrers secundaris, de 3'50 m d'amplada i amb un tram empedrat, en el qual s'obren els portals de dues cases; tenim també un pasatge encara més estret, de 2'10 m, que comunica aquest carrer amb els espais triangulars que resulten de la doble orientació esmentada i que van ser aprofitats per instal·lar-hi alguna infraestructura comuna del barri.

L'excavació ha documentat, també corresponents a aquesta fase, les restes d'un sistema de distribució d'aigua corrent a partir d'un pou quadrat, construït molt acuradament i situat precisament en un d'aquells espais triangulars. Des del pou es pujaria l'aigua amb una màquina hidràulica a un dipòsit aixecat, des del qual s'abastarien els diferents punts del barri mitjançant una xarxa de canonades de plom, de la qual hem pogut seguir les rases per on discorrien els tubs, encara que d'aquests, arrencats per reaprofitar el plom segurament a l'inici de la fase següent, quan es van desmantellar bona part de les cases del barri, en tenim molt pocs vestigis.

Fase 4: a l'entorn del canvi d'era, una part del barri de la fase anterior, precisament les cases orientades amb la muralla, és enderrocat i sobre el terreny terraplenat es construeix el que deu ser una gran casa senyorial,

de la qual només s'ha excavat fins ara una petita part: dues habitacions pavimentades amb *opus signinum*, restes d'una altra habitació amb paviment de terra piconada sota el qual aparegué una claveguera molt ben construïda i amb coberta a base de *tegulae*, i altres espais, segurament oberts, que reaprofiten l'enllosat del carrer de la fase anterior, que ara quedava englobat a la planta de la nova casa. Les cases de la fase anterior situades a ponent, les quals s'orientaven amb el *cardo maximus*, no resulten afectades per aquesta reforma i van seguir habitades durant tot el segle I d.C.: a l'excavada amb més extensió, vàrem poder documentar-hi una reforma interior de la casa, que comportà una nova distribució dels espais i una repavimentació, que es va portar a terme a la segona meitat del segle I d.C.

Fase 5: primers decennis del segle II d.C (fig. 4). Aquella casa senyorial, edificada cent anys abans, ocuparà ara la totalitat de la zona excavada, i possiblement es va estendre cap a ponent fins al carrer principal. Les antigues cases de la fase 3 que havien perdurat fins aleshores són ara també enderrocades i terraplenades, i damunt s'hi van disposar nous patis i dependències d'aquella mansió. La casa pròpiament també és reformada, segurament coincidint amb aquesta expansió: es compartimenta i es cobreix l'espai, fins aleshores obert, de l'angle sud-oest, i es remodela el pati del sud-est, on segurament es construeix ara un porticat, com sembla que testimonia una base de columna o pilastra trobada *in situ* a l'extrem est de l'excavació.

Fase 6: segle V d.C. Aquesta darrera fase documentada a l'excavació no és pròpiament una fase constructiva, sinó d'abandonament. La ciutat s'havia ja reduït de grandària, prefigurant-se segurament el que després seria la Guissona medieval. L'antiga casa senyorial estava ja enrunada i diverses de les seves parets són desfetes per aprofitar-ne la pedra en edificis d'altres indrets. En qualsevol cas, però, l'activitat a la zona en aquests anys, ni que sigui per reaprofitar les runes, queda ben constatada pels materials arqueològics d'aquesta època recollits a l'excavació ¹.

¹ Aquest treball compta amb ajudes proporcionades per les següents institucions: Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya, Ajuntament de Guissona, Institut d'Estudis Catalans i Ministeri d'Educació (DGICT, projecte núm. PB92-1061).

BIBLIOGRAFIA:

- COLOMINES, J. 1941: "El poblado ibérico de Guissona", Ampurias, III, Barcelona, p. 35-38.
- GARCÉS, I.; MOLIST, N.; SOLIAS, J.M.: "Les excavacions d'urgència a Iesso (Guissona, la Segarra)", Excavacions Arqueològiques d'Urgència a les Comarques de Lleida, Excavacions Arqueològiques a Catalunya núm. 9, Barcelona, p. 108-124.
- GUIPART, J.; PERA, J., 1994: "La ciutat romana de Iesso (Guissona, la Segarra)", La ciutat en el món romà: Actes del XIV Congrés Internacional d'Arqueologia Clàssica (Tarragona, 1993), Tarragona, p. 186-188.
- GUIPART, J.; PERA, J., 1995: "En torno a la urbanización romana en el interior de la actual Cataluña. La arqueología de Iesso (Guissona, Lérida)", I Congreso de Arqueología Peninsular (Porto, 1993), Actes V, a Trabalhos de Antropologia e Etnologia, vol. 35 (1), Porto, p. 339-346.
- GUIPART, J.; PREVOSTI, M., 1982: "Guissona", a Excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys. Barcelona, p. 365-366.
- PERA, J., 1993,1: La romanització a la Catalunya interior: estudi historicoarqueològic de Iesso i Sigarra i el seu territori, tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, Edició microfitxa U.A.B.
- PERA, J., 1993,2: "Iesso: carrer Raval Coma, 37; Casa de Cultura; pati de la Casa de Cultura; carrer Xaloc", Anuari d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya. Època romana -antiguitat tardana, Barcelona, p. 193-196.

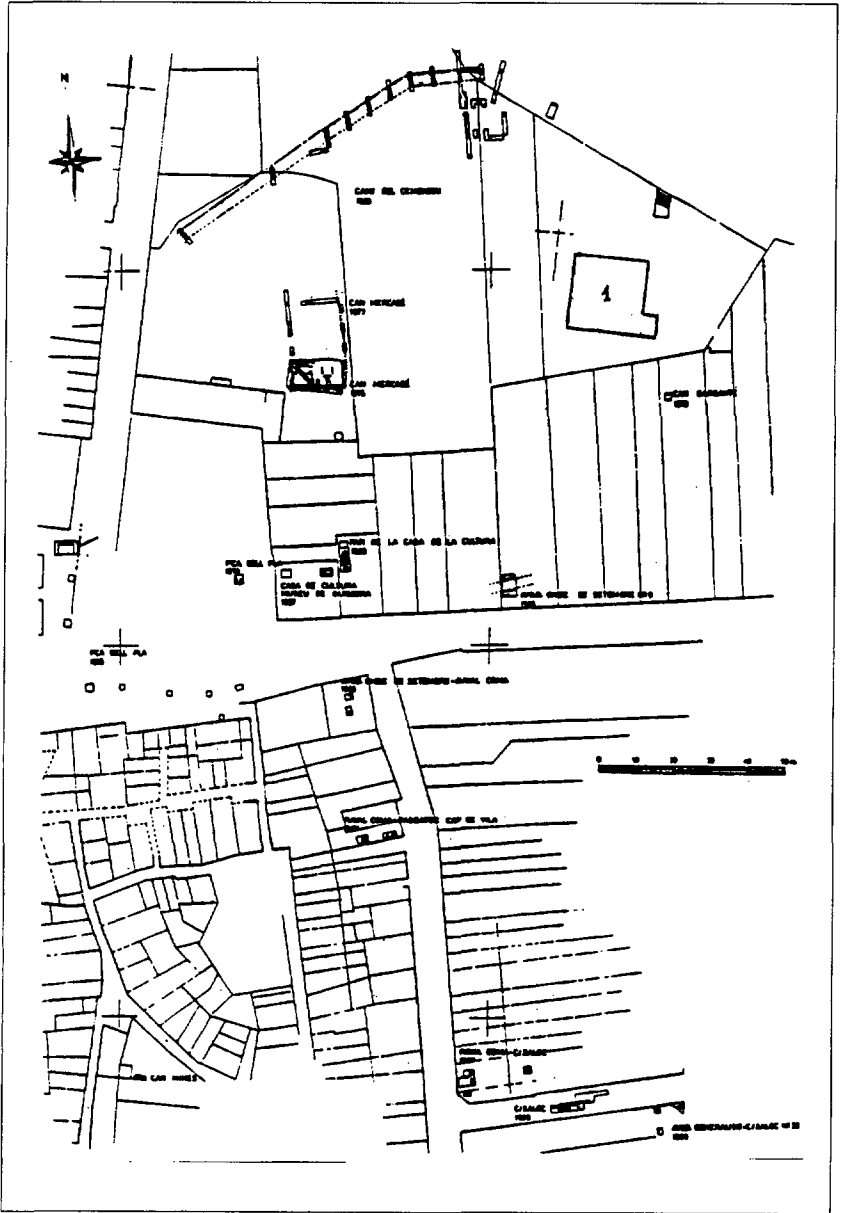

Fig. 1.- Iesso: planta amb la ubicació de les principals restes arqueològiques. Amb el número 1 s'assenyala l'excavació del camp primer.

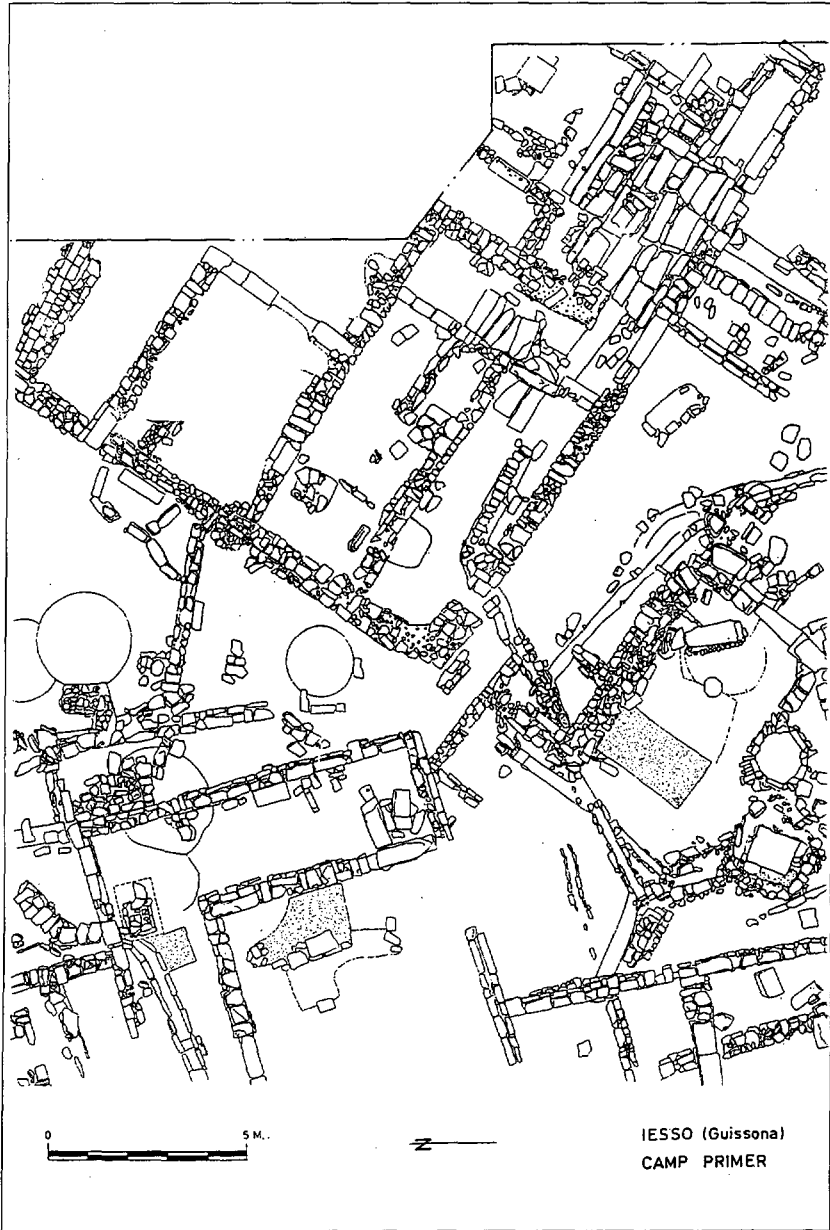

Fig. 2.- Planta general de l'excavació.

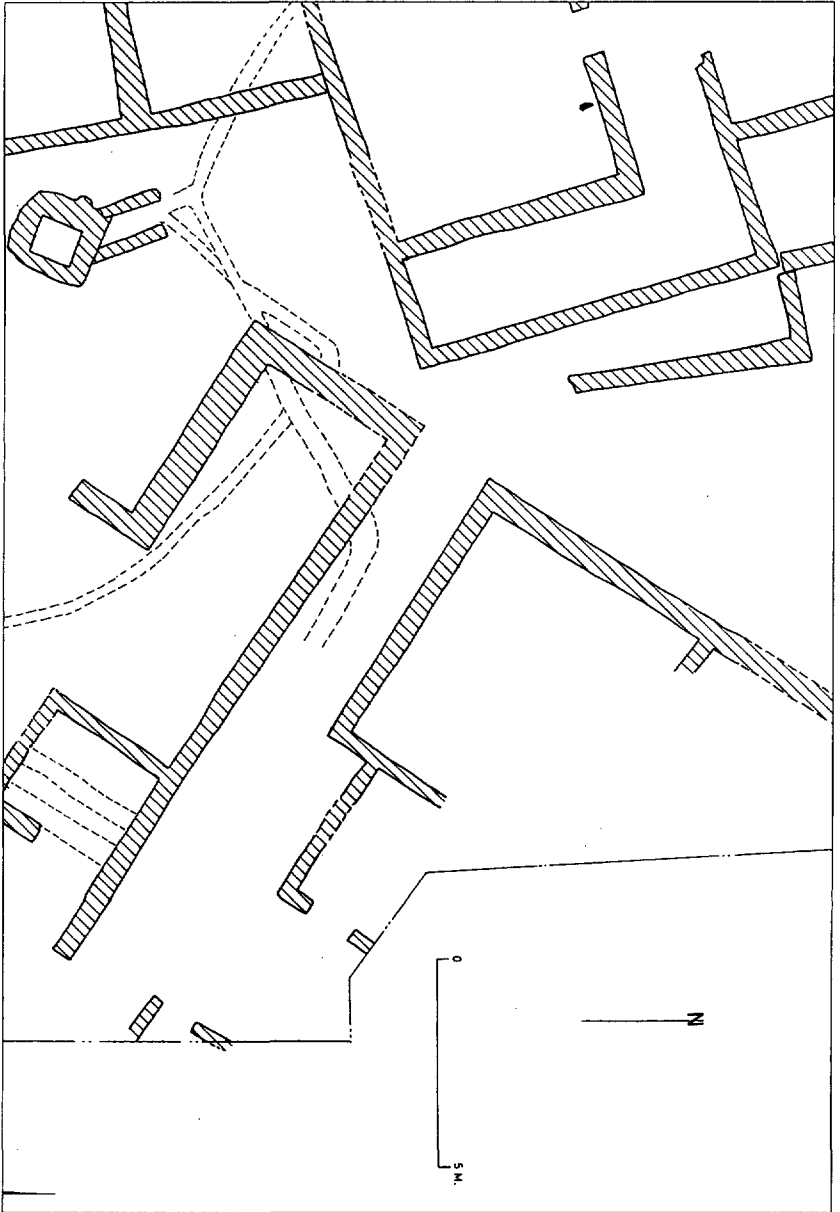

Fig. 3.- Esquema de les construccions corresponents a la fase 3.

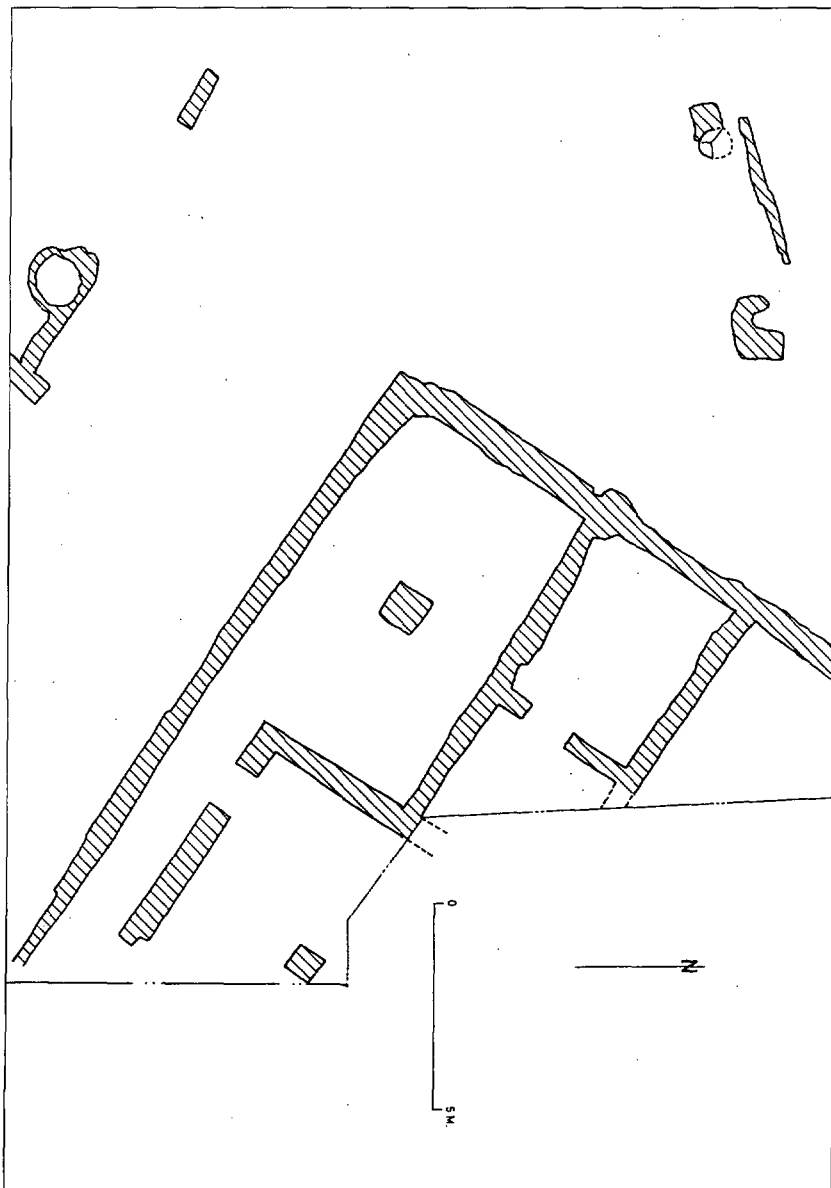

Fig. 4.- Esquema de les construccions corresponents a la fase 5.